

Hero or Zero in Penal Code

โดย อาจารย์สุภาวีย์ ไตรสุรัตน์

กฎหมายอาญาได้บัญญัติบังคับให้บุคคลต้องกระทำการบางอย่างซึ่งหากไม่กระทำก็ถือว่าเป็นความผิด โดยถือว่าเป็นการกระทำความผิดโดยการละเว้น เช่น มาตรา ๓๗๔ บัญญัติว่า “ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มีปัญหาคิดว่าหากนายจิตเป็นนักกีฬาว่ายน้ำเหรียญทอง เดินผ่านสระน้ำเห็นนายใจกำลังจะจมน้ำ นายจิตกลัวความผิดจึงรีบกระโดดลงไปช่วยนายใจ แต่เมื่อว่ายน้ำเข้าไปใกล้ก็เห็นว่าเป็นนายใจซึ่งเป็นศัตรูคู่แค้นของตนนายจิตจึงว่ายน้ำกลับไม่ช่วยนายใจเพราะอยากให้นายใจตายอยู่แล้วทำให้นายใจจมน้ำตาย ดังนั้นการที่นายจิตกระโดดลงไปช่วยนายใจในตอนแรกแล้วนั้นจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดโดยการละเว้นหรือไม่???หรือมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาตามมาตรา ๒๘๘ ???

หลักในการพิจารณาว่าบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่นั้น ต้องดูว่าการกระทำของบุคคลนั้นครบ “องค์ประกอบ” ความผิดที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาประการแรกของความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคล คือ “การกระทำ” หากบุคคลไม่มีการกระทำเขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา ทั้งนี้ตามที่มาตรา ๕๙ ได้บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาที่ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่ได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาทหรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา”

การกระทำโดยละเว้นในประมวลกฎหมายอาญามีบัญญัติไว้หลายมาตราด้วยกัน เช่น มาตรา ๓๖๗ ,๓๖๘ ,๓๗๔ ,๓๘๓ มาตรา ๑๒๖ ,๑๕๐ ,๑๕๔ ,๑๕๖ ,๑๕๗ ,๒๐๐ ,๒๐๒ ,๒๑๖ ,๒๒๗ เป็นต้น มาตรา ๓๗๔ นี้ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้บุคคลต้องกระทำการช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต หากช่วยได้โดยไม่กลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นแต่ไม่ช่วย ก็มีความผิดและต้องรับโทษ การไม่ช่วยถือว่าเป็นการละเว้นไม่กระทำนั่นเอง ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา ๓๗๔ เป็นการบังคับให้บุคคลทำหน้าที่พลเมืองดีที่เรียกกันว่า “Good Samaritan Law” ซึ่งบทบัญญัติเช่นนี้จะมีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของหลายประเทศ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา ๓๘๗ เป็นต้น

ดังนั้นหน้าที่ของการกระทำโดยละเว้นนั้นเป็นหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย เมื่อนายจิตเป็นนักกีฬาว่ายน้ำเหรียญทองเห็นคนกำลังจะจมน้ำจึงตัดสินใจกระโดดลงไปช่วย การกระทำดังกล่าวไม่มีความผิดตามมาตรา ๓๗๔ เพราะนายจิตได้กระโดดลงไปช่วยคนตกน้ำเนื่องจากตนว่ายน้ำเป็นซึ่งเป็นการทำหน้าที่พลเมืองดีแล้ว แต่เมื่อขณะกำลังว่ายน้ำไปช่วยนั้นก็เห็นว่าเป็นนายใจซึ่งเป็นคู่อริของตนจึงไม่ช่วยนายใจและว่ายน้ำกลับทันที การกระทำในส่วนหลังนี้ นายจิตเป็นนักกีฬาว่ายน้ำสามารถช่วยคนที่กำลังจะจมน้ำได้แต่ไม่ช่วยเพราะเห็นว่านายใจเป็นศัตรูคู่อริของตนจึงอยากให้นายใจตายอยู่แล้วแล้วนายใจก็จมน้ำตายในที่สุด การที่นายจิตไม่ช่วยทั้งๆ ที่ช่วยได้และนายใจ

ตายไปต่อหน้านายจิตนั้น นายจิตไม่ผิดมาตรา ๒๘๘ แม้จะมี “เจตนาฆ่า” แต่ไม่มีการฆ่าเพราะการอยู่เฉยๆ ปลอ่ยให้ใจม่น้ำตายไม่ใช่การฆ่าโดยงตเว้นเนื่องจากนายจิตไม่มีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันไม่ให้นายจิตตาย หน้าที่ของนายจิตที่มีต่อนายใจคือการช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตราย แต่นายจิต “ไม่ช่วย” จึงผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๗๔ เท่านั้น ซึ่งเป็นการกระทำโดย “ละเว้น” หน้าที่โดยทั่วไป แต่ไม่ใช่หน้าที่โดยเฉพาะเพื่อป้องกันผลเพราะพลเมืองดีไม่มีหน้าที่ต้อง “อุปการะเลี้ยงดู” ผู้ตกอยู่ในภยันตราย พลเมืองดีมีหน้าที่เพียง “ช่วย” เท่านั้น

จึงกล่าวได้ว่าหากทำหน้าที่พลเมืองดีช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายบุคคลนั้นก็จะเป็น Hero ซึ่งจะไม่ผิดตามมาตรา ๓๗๔ แต่หากไม่ทำหน้าที่พลเมืองดีช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายบุคคลนั้นก็จะมีคุณค่าเท่ากับ Zero ซึ่งจะมีความผิดตามมาตรา ๓๗๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา